



ARVET FRÅN ANTIKEN – några nyckelord

Åke Lundström 1964

De sammanhållande banden i ”västerländsk kulturtradition” har varit

- a) arvet från den grekisk-romerska antiken
- b) arvet från kristendomen.

Under vissa epoker har man i antiken sett de oförljkeliga ideal, som det gällt att efterbilda så troget som möjligt:

- renässansen (13-1500-talen; Dante, Petrarca, Leonardo, Michelangelo)
- fransk-klassicismen (1600-talet; Racine, Molière, Boileau, La Fontaine)
- nyklassicismen, nyantiken (c. 1800; Thorvaldsen, Goethe, Tegnér)

För vår tid är antiken icke normgivande vare sig inom konst, litteratur, filosofi eller naturvetenskap, men den är i en lång rad avseenden utgångspunkten för vår tids kultur och tillhör därför i djupaste och vidaste mening vår egen historia. För studium av de klassicistiska epokerna är kunskap om antiken oundgängligen nödvändig.

Framför allt på följande områden har antiken varit en ”skola för västerlandet”:

Grekerna

a) konstnärlig klarhet, måttfullhet, sinne för genomtänkt komposition, proportioner och symmetri:

1) konsten: kolonnordningarna, tempelfasaden, teaterbyggnaden, stadionanläggningen;

inom skulpturen: det noggranna anatomiska studiet

2) litteraturen:

diktarterna (epik, lyrik, dramatik etc.)

versmått (hexameter m.fl.)

talrika motiv och associationer från myten och hjältesagan

3) litteraturteori: Aristoteles’ Poetik och Horatius’ Ars Poetica

4) retorik (talekonst): den fasta, översiktliga dispositionen

stilistik: anafor, antites, allitteration, litotes, klimax m.m.

5) logiken i sin klassiska utformning: premisser – konklusion, deduktiv och induktiv slutledning

b) tankens frihet samt förmågan till klar definition, systematisering och abstraktion:

1) filosofien: nya, självständiga problemställningar, t.ex. om tillvarons sanna väsen (atomlära, Platons idealism), kunskapens förutsättningar och i moraliska frågor (Sokrates, stoiker, epikuréer)

2) naturvetenskaperna: de första försöken att systematisera naturen (zoologi, botanik, matematik, geometri, fysik)

inom medicinen (Hippokrates) frigörelse från magi och religion; en ny grundval av erfarenhet och iakttagelse (diagnos, terapi)

3) politiken: diskussion om olika styrelseformer; det första (efter våra begrepp ofullkomliga) försöket till demokrati (Athen); medborgerlig frihet förenad med medborgerligt ansvar

Romarna

a) förmågan att organisera fasta former inom samhällsliv och rättsväsen; realism och nyttoinställning; humanitet

1) imperiets och det offentliga livets utformning (jfr orden republik, provins, koloni, magistrat, konsul, diktator, censor m.fl.)

2) juridiken: processordning och lagregler har levt kvar i vissa länder till in på 1800-talet (jfr civilrätt, prejudikat, obligation)

3) konsten: nyttoarkitektur (vägar, broar, akvedukter, valvslagning); realistisk porträttkonst

b) Romarnas stora insats är dessutom att under hela medeltiden (delvis till på 1700-talet) till västerlandet ha förmedlat kännedom om grekisk litteratur, filosofi, konst, mytologi etc. Man studerade då i obetydlig utsträckning grekiska i Europa.

Sammanfattningsvis kan sägas, att lånorden (kulturorden) från grekiska och latin i de moderna språken speglar detta kulturella inflytande. Fortfarande nyskapas tekniska och vetenskapliga termer med hjälp av grekiska och latinska ord. Naturligtvis har också en säker kunskap om dessa ord ett egenvärde.